

B) Odluke stranih sudova i arbitraža

KUĆA LORDOVA

Presuda od 18.V 1978.

Bremer Handelsgesellschaft M.B.H.
c/a Vanden Avenne-Izegem P.V.B.A.

Vijeće: Lord Wilberforce, Viscount Dilhorne, Lord Salmon,
Lord Russel of Killowen, Lord Keith of Kinkel

CIF kupoprodaja na ugovornom formularu GAFTA br.100 - Djelovanje zabrane izvoza na ispunjenje ugovora - Pravni značaj obavijesti o zabrani izvoza kupcu - Uzročnost zabrane izvoza za neispunjenje ugovora ne treba dokazivati jer spada pod pojam "frustracije" - Nema dužnosti prodavaoca kupovanja robe koja plovi ("buying afloat") - Značaj razlike "dati" i "primiti" obavijest - Šteta se ocjenjuje prema stanju tržišta na dan iza krajnjeg roka ispunjenja ugovora

Stranke su zaključile kupoprodajni ugovor za dobavu određenih količina sojinog brašna CIF Rotterdam na formularu GAFTA (Grain & Feed Trade Association Ltd.) br.100. Vlada SAD-a je zabranila izvoz sojinog brašna 27.VI 1973, s time da će se morati za pojedine pošiljke tražiti posebnu dozvolu. Spor je među strankama nastao oko toga da li su prodavaoci dužni ili nisu dužni kupcima platiti naknadu štete s obzirom na to da nisu uspjeli na vrijeme dobiti kupcima količinu od 280 tona za mjesec lipanj. Za prosudjivanje spora bile su mjerodavne dvije klauzule ugovora o CIF kupoprodaji, i to klauzula br.21 koja se odnosi na izvozne zabrane i klauzula br.22 koja se odnosi na višu silu.

Prizivno arbitražno sudište GAFTA-e je sudilo u korist kupaca, ali je sačinilo upit ("special case") za sud. Prvostepeni sud je sudio u korist prodavaoca, Apelacioni sud je djelomice preinačio tu presudu u korist kupaca, a Kuća lordova je sudila u korist prodavalac iz slijedećih bitnih razloga (koji su najpotpunije sadržani u govoru Lorda Wilberforcea):

Kupac je tvrdio da je pravodobna obavijest o izvoznjoj zabrani u smislu klauzule br.21 uvjet da bi došlo do razvrgnuća ugovora ex lege. Vrhovni sud uzima da pravodobnost obavijesti nije vezana uz određeni rok, kako bi morala biti da bi mogla djelovati kao uvjet za nastup prestanka ugovora. Kada bi se radilo o uvjetu riječi upotrijebljene u klauzuli morale bi biti mnogo preciznije, kao što

su to u istom ugovoru na drugim mjestima. Međutim se prema tendenciji suvremene judikature (pozivom na Hongkong Fir Shipping Co. Ltd. v. Kawasaki Kisen Kaisha Ltd. (1961), upravo primijenjena i na kupoprodajni ugovor na istom formularu kao i u ovom slučaju u "The Hansa Nord" (1975)) takve klauzule mora kvalificirati prema konkretnim situacijama i smatrati ih inominantnim uglavcima. Sud uzima da je obavijest uostalom dana pravodobno na taj način što je nakon zabrane upućena obavijest u kojoj prodavalac kaže da vjeruje da će i lipanjska pošiljka biti pogodjena tom zabranom.

Uzročnost zabrane za neispunjenje ugovora ne mora se dokazivati sa strane prodavaoca, jer "frustracija" (naknadno onemogućenje izvršenja ugovora), što je u ovom slučaju zabrana izvoza, neposredno i automatski ("immediately and automatically") briše ugovor ili njegov dio na koji se zabrana odnosi.

Prema klauzuli br.9 prodavalac može tražiti produženje dobavnog roka do 8 dana, a to mora učiniti najkasnije dan iza isteka izvornog roka. In concreto je taj datum pao 2.VII 1973, tj. u vrijeme u kojem je vrijedila zabrana izvoza, pa je prema tome prodavalac ispravno smatrao da bi traženje osmodnevnog produženja dobavnog roka bilo bespredmetno.

Nema dužnosti da prodavalac kupuje robu koja plovi ("buying afloat") jer, kako je Lord Denning rekao u Tradax Export S.A. v. Andre & Cie S.A. (1976), takva bi dužnost bila neostvariva i trgovački neprikladna ("impracticable and commercially unsuitable"). Naime, na rijetku robu bi navalili brojni kupci, pa se stoga takvu dužnost ne može nijednoj stranci komercijalno opravdano nametnuti.

Na temelju načela de minimis non curat praetor sud je odbio shvaćanje kupaca da je prodavalac morao 90 tona slobodne robe koju je primio na temelju teretnica 27. i 28.VI 1973. razdijeliti među svojim kupcima, jer su njegove ukupne obveze iznosile 44.000 tona.

S obzirom na klauzulu br.22 u vezi s višom silom Lord Wilberforce poziva se na ono što je rekao već s obzirom na klauzulu br.21, ali tome dodaje dalje još razloge specifične za ovo pitanje. U obavijesti o višoj sili koju je prodavalac dao 3.VII 1973. navedeno je da se radi o ukrcanju u "uobičajenim lukama na Jezerima/Zaljevu Istočne obale" ("the usual ports on the Lakes/East Coast Gulf"). Ova obavijest je neispravna s razloga što ne navodi one luke iz kojih je prodavalac namjeravao izvesti robu, a što je morao učiniti jer je kupac ovlašten da znade kuda je roba otišla.

Pravovremenost obavijesti o višoj sili zavisi od toga da li je obavijest koja je otišla 3.VII 1973. u 17.54 sati udovoljila klauzuli br.23, prema kojoj obavijesti koje stignu iza 16 sati smatraju se danima slijedeći dan. Suci jednoglasno nalaze da se u klauzuli br.22 za ovu obavijest kaže da obavijest mora biti "dana" ("giving"), dok za drugu obavijest u istoj klauzuli kaže da mora biti "primljena" kod druge stranke. Sud se ovdje poziva i na prizivni arbitražni sud koji je taj prigovor takodjer odbio pa drži da se radi o trgovačkom shvaćanju ove odredbe.

Lord Wilberforce ističe da kada obavijest o višoj sili ne bi bila ispravna i ako se protustranka ne bi odrekla pozivanja na tu neispravnost, onda se prema stalnoj judikaturi o klauzuli br.22 stranka ne bi mogla pozivati na zaštitu koju bi joj inače ta klauzula mogla pružiti. U ovom se slučaju kupac odrekao tog prigovora jer ga nije isticao u korespondenciji stranaka između 3.VII i 3.VIII 1973, pa stoga niti zahtjev kupca, zasnovan na tome da bi ta obavijest bila nevaljana, ne stoji.

Konačno jedno pitanje je bilo raspravljeno, iako s obzirom na rezultat u presudi suvišno, a to je pitanje da li se eventualna šteta ima prosudjivati prema stanju tržišta 10.VII (zadnji dan na koji prodavalac može ispuniti svoju obvezu) ili pak 11.VII, tj. slijedeći dan iza krajnjeg roka za ispunjenje obveze. Svi su se suci složili da je s komercijalnog stajališta opravdano smatrati da je datum 11.VII ispravan s razloga što je to prvi dan na koji se kupac može uputiti na tržište. Ovo je obiter dictum, jer nije bilo od važnosti za rješenje spora, ali je s obzirom na jednoglasnost u Kući lordova od vrlo velikog utjecaja na buduću praksu (napose na temelju klauzule br.26 spomenutog ugovora) kao "persuasive authority".

Rasprava je trajala u Kući lordova 9 dana, završena je 9.III 1978, a presuda je izrečena 18.V 1978.

(LLR 1978, str.109)

E.P.

Bilješka.- Ova presuda, pokraj toga što rješava tumačenje klauzula br.21 i 22 vrlo raširenog ugovornog formulara GAFTA br.100, zanimljiva je posebno stoga što izričito slijedi rješidbu Hongkong Fir Shipping Co. Ltd. v. Kawasaki Kisen Kaisha Ltd.(1962) i na njoj dalje izgradjenu judikaturu. Ta, naime, judikatura nameće sudu dužnost da u svakom

konkretnom slučaju utvrdi da li je neki ugovorni uglavak uvjet za postojanje ugovora ili samo jamstvo, pa prema tome koje će biti posljedice povrede takvog uglavka. U ovom su slučaju vrhovni suci smatrali da se ne radi o uvjetu ugovora kod odgovarajuće klauzule i dosljedno tome i izrekli svoj judikat. U spomenutoj osnovnoj rješidbi ovog smjera istaklo se da treba prosuditi koji učinak ima odnosna povreda na sam ugovor, a onda što su stranke s odnosnim uglavkom htjele postići, pa ne bi trebalo dirati shvaćanje kakvo su brojne stranke stalno imale o jednoj takvoj klauzuli, ako je ono postojalo. (V. Cheshire and Fifoot's Law of Contract, IX izd. (M.P. Furmston) 1976, str.140 i d.).

E.P.

KUĆA LORDOVA

Presuda od 6.VII 1978.

Czarnikow Ltd. c/a Centrala
Handlu Zagranicznego "Rolimpex"

Vijeće: Lordovi Wilberforce, Dilhorne, Salmon, Fraser of
Tullybelton, Keith of Kinkel

Kupoprodaja FOB - Pravna osobnost poljskog državnog poduzeća - Mjera vlade je i prema državnom poduzeću viša sila - Dužnost pribavljanja izvozne dozvole nije apsolutna obveza kupca, jer ona prestaje ako se vladinom mjerom zabrani svaki izvoz određene robe

Kupci - tužitelji u dva ugovora FOB za izvoz šećera iz Poljske u Englesku ustaju tužbom protiv tuženih prodavalaca radi toga, što im nisu dobavili ugovorene količine šećera. Nesporno je među strankama da se u tim ugovorima (koji se pozivaju na pravila "Refined Sugar Association") nalazi klauzula o višoj sili i klauzula o dužnostima pribavljanja izvoznih i uvoznih dozvola. Prema klauzuli o višoj sili (18 (a)), ako se uslijed vladine intervencije dobava pokaže nemogućom u cjelini ili djelomično, prodavaoca tereti dužnost obavijesti prema kupcu, a ako vladina intervencija odgodi dobavu za više od 60 dana ugovor prestaje vrijediti. Druga klauzula (br.21) o dužnosti pribavljanja izvoznih i uvoznih dozvola predviđa da je prodavalac dužan pribaviti nužne izvozne dozvole ("shall be responsible for obtaining any necessary export licence"), a neuspjeh ("failure") da se pribavi takva dozvola nije slučaj više sile,